

konstateret i mange andre lande og det lægger op til endnu to spørgsmål jeg gerne havde set diskuteret: *Hvorfor* er det sket, og hvad er *konsekvenserne* for mediebrugerne og demokratiet?

Og her bliver jeg faktisk godt sur, for i gruppens iver for gå imod den almindelige bekymrings- og forfaldsopfattelse af forholdet mellem medier, borgere og demokrati, konkluderer de i prologen og på bagsiden at: »Stik mod manges opfattelse spiller journalistikken i dag en positiv rolle i den demokratiske proces«. – Påstanden står fuldstændig udokumenteret. Bogen fremhæver flere steder, at selvstændiggørelsen måske er et produkt af konkurrencen imellem medierne, men det diskuteres ikke nærmere. Her ligger ellers et par demokratiske vagthunde begravet, for som påpeget i flere læseranalyser i Danmark og af en række debatbøger internationalt, så er mediernes tilbøjelighed til at skifte fokus fra politikens indhold til dens proces, dvs. at beskrive politikerne som personer i konflikt i et evigt strategisk spil med til at skabe politikerlede og manglende interesse for at læse om politik i aviserne. Og videre: Det konstateres, at der er sket et skift fra at diskutere strukturelle problemer i samfundet (1958) til i høj grad at fokusere på magtkampe og enkeltsager. Samfundets problemer skyldes i dag (i følge medierne) ukvalificerede eller svingagtige enkeltpersoner. Det belyses via spektakulære, men ofte meget tilfældigt opståede enkeltsager, der påvirker den politiske proces i usaglig retning, jvf. V's lancering af de kirurgiske ventelister som Danmarks største sundhedsproblem. I USA – der jo gennem mange år har vist, hvad der venter sig på mediefronten i Europa 10-30 år før det rammer os – er præsidentvalget blevet en tvækamp mellem to sælgere og den nationale politik et spørgsmål om symbolske handlinger, der egner sig til tv, som fx. en krig mod Irak.

Ove Kaj Pedersen vil sikkert sige, at jeg forholder mig normativt til demokratiet. Jeg vil kalde det en konsekvensorienteret analyse af forholdet mellem medier, politik og borgere. Jeg kan til nød acceptere, at projektet nægter at trække disse »hvorfor og hvad vil ske«-perspektiver. Men så må de holde sig fra den naive begejstring over, at medierne nu til en vis grad – og ganske ansvarsfrit – kan tryne politikerne og sætte de mest populistiske sager på dagsordenen. Som eksemplerne fra USA viser, har jeg svært ved at se det som et entydigt demokratisk fremskridt. Borgerne er i hvert fald reduceret til det, som oplysningsfilosofferne frygtede, da man indførte det parlamentariske

indirekte demokrati. Vi er reduceret til stemmekvæg med journalister som hyrdehunde. At fastslå hvem der er hyrden eller kvægflokkens ejer, kræver mere forskning.

*Jørgen Poulsen, professor
Journalistik, Roskilde Universitetscenter*

Lars Qvortrup (red.): *Mediernes 11. september*, København: G.E.C. Gads Forlag, 2002. 189 s., 249 kr.

Det har været interessant at følge mediernes dækning af årsdagen for angrebet på World Trade Center. Som bekendt blev også Pentagon angrebet og et fjerde kapret fly, tilsyneladende med kurs mod Capitol, styrtede ned. Mediedækningen har været massiv, men i alle medier er 9-11 (som amerikanerne kalder terroraktionen) blevet synonym med Twin Towers kollaps.

Således også i antologien *Mediernes 11. september*, der analyserer pressens dækning af begivenhederne fra d. 11. september 2001 og nogle måneder frem. Årsagen er naturligvis, at CNN var tilstede få minutter efter at nordtårnet var blevet ramt og at kollisionen med sydtårnet blev transmitteret *live* til hele verden ligesom den efterfølgende kollaps af de to tårne. Det var altså langt de mest dramatiske, grupp vækkende og spektakulære billeder samtidig med at stedets og tårnenes symbolværdi var enorm.

Bogen indledes med en artikel af Carsten Jensen, baseret på hans refleksioner i Politiken i de nærmeste uger efter attentatet og 3½ måned senere. Han vender sig kraftigt mod sammenligningen med angrebet på Pearl Harbor, som »havde en militær, strategisk og politisk logik«(s.14), mens han i første omgang opfatter angrebet på WTC som »en gåde« og »en forpremiere på Armageddon«(s.16). Siden reflekterer han over fundamentalismens årsag og væsen, og hvordan man bekæmper den. På den ene side afviser han venstrefløjens opfordring til selvransagelse og sammenligningen med Babelstårnet, på den anden side peger han på vores »skæbnefællesskab« med resten af jordens befolkning og nødvendigheden af at bekæmpe fattigdommen. Til sidst opfordrer han, på baggrund af at Talebanstyret i mellemtiden er faldet, til forsoning og at opgive forestillingen om »et uudgrundeligt dæmonisk 'dem'«(s.25) overfor 'os'. Mens Carsten Jensen i sin artikel således

forholder sig direkte til begivenhederne og reflekterer over dem, er de øvrige artikler i bogen optaget af mediernes dækning af begivenhederne (jnf. titlen). Først følger fire artikler under overskriften »Mediematricer«, dernæst to artikler om »medieglobalisering« efterfulgt af to artikler om »Medierror« og endelig rundes bogen af med to artikler under overskriften »Medierefleksion«.

Kirsten Drotner omtaler mediernes vanskeligheder med at håndtere den ekstreme situation i starten indtil de finder nogle *mediematricer* (eller tolkningsrammer) at sætte begivenhederne ind i. Hun skriver, at: »Mediematricer er altså praktiske, dagligdags redskaber, der gør det muligt at tolke hændelser, så man kan handle i hverdagen.«(s.34). Hun hævder, at »Efter de første døgn landede det store flertal af politikere på at tolke terrorangrebene inden for, hvad man kan kalde en *actionmatrice*, og det viste sig i mange journalisters dækning, der som nævnt er stærkt afhængig af politiske og militære kilder.«(s.36) Det er altså fiktionens verden, actiongenren, der inddrages som forståelsesramme.

Gitte Braut Rose foretager i sin artikel en analyse af billeddækningen af katastrofen og peger på, hvordan også billederne benytter sig af bestemte matricer i den visuelle fortolkning af begivenhederne. En henvisning til et berømt foto fra slutningen af 2. Verdenskrig, hvor en gruppe soldater planter det amerikanske flag på Iwo-jima, finder hun eksempelvis i et foto, hvor 3 brandmænd hejser et flag i ruinerne af WTC. Rikke Schubart skriver om »Amerika og den mytologiske vold«. Når George Bush taler om »a war between Good and Evil« henviser han netop til den selvforståelse, som voksede ud af erobringen af landet: *frontiermyten*. Rikke Schubart inddrager i artiklen Roland Barthes, Northrop Frye og Richard Slotkins overvejelser om mytens karakter.

Jesper Zimmer Hansen taler om, at medierne *formaterer* virkeligheden. Hans tese er, at: »Formodentlig er en af massemediernes allermest centrale funktioner at stille funktionelle optikker til rådighed for publikum og herved gøre det muligt for et samfund at forholde sig fælles til fælles problemstillinger«(s.77). (Bemærk hans interessante betegnelse for modtagerne, som han kalder »publikum«). I tilfældet 9-11 valgte medierne meget hurtigt »Pearl Harbor som kompleksitetsreducerende analogi«(s.76), selv om lighedspunkterne mellem den 11. september og angrebet på Pearl Harbor efter Zimmers opfattelse er sporadiske. Men i kraft af analogien »kom terroraktionerne

mod World Trade Center og Pentagon til at fremstå som et angreb af militær karakter, der følgelig måtte besvares militært.«(s.86)

I afsnittet om medieglobalisering sammenligner Alexander Nazarov russiske og svenske avisers dækning af 11. september og Ehab Galal skriver om den arabiske satellitkanal Al-Jazeera. Nazarov konstaterer at de svenske medier (både i det redaktionelle stof og i læserindlæg) var langt mere emotionelle og abstrakte end de tilsvarende russiske, som han opfatter som rationelle og analytiske. Dette stemmer dårligt overens med det gængse billede af russerne »som bærere af patoskulturen«(s.99) og svenskerne, der, som repræsentanter for vestlig tænkning, forbindes med fornuft og logik. Nazarovs forklaring er, at man anskuer attentatet ud fra egne historiske erfaringer, og at svenskerne stort set ingen erfaring har med terrorisme, mens russerne har erfaringer »både direkte (bombeattentaterne i russiske byer i 1999) og indirekte (krigen i Tjetjenien)«(s.99)

Ehab Gahal analyserer Al-Jazeeras position i mediebildet efter den 11. september. Satellitkanalen, der har hjemsted i Qatar, fik, i modsætning til alle andre udenlandske medier, ikke sine journalister udvist af Afghanistan og blev derved det eneste forbindelsesled til Talebanstyret, og herigennem også til Osama bin Laden og al-Qaeda, for CNN og resten af verden. Gahal peger på det paradoksale i, at al-Jazeera i verdensopinionens øjne var kontroversiel pga. dets forbindelser til Taleban og al-Qaeda samtidig med, at den »blev central netop på grund af dens relativt kritiske og uafhængige dækning.«(s.105) I artiklen overvejer Gahal endvidere, om al-Jazeera og andre arabiske satellitkanaler fører til enten demokratisering eller arabisering, uden at nå frem til et entydigt resultat. Under alle omstændigheder har »satellitkanalerne og ikke mindst al-Jazeera været medvirkende til at ændre magtrelationerne globalt set.«(s.114)

I afsnittet om medierror behandler Lars Erslev Andersen »Bioterrorismens retorik«(s.118), mens Bo Kampmann skriver om »Terrorismens teater«(s.130).

Lars Erslev Andersen behandler miltbrand-sagen, som startede en uge efter 11. september, og hans pointe er, at der først og fremmest var tale om en *medieepidemi*, som bredte sig til resten af verden uden at der var substans i de vedholdende rygter om miltbrand-breve overalt. Det er selve omtalen i medierne af de første breve, der faktisk indeholdt miltbrandsporer, der udløste en lang række hoaxes (falske trusler), hvis formål

var at skræmme befolkningen. I medierne kunne forskellige eksperter udmale diverse skrækscenarier, som ved nærmere undersøgelser viste sig at være særdeles hypotetiske og som snarere hørte hjemme i fiktionens verden.

Bo Kampmann skriver om terrorens karakter efter 1990, som efter nogles opfattelse er blevet postmoderne. Den er »uhyre mediebevidst« og »vældig god til at iscenesætte sig selv. Så god, at det synes at være billederne og fortællingerne, der er det væsentligste, og ikke motiverne bag dem«(s.131). Som et eksempel nævner han Aum Shrinriko-kultens angreb i Tokyos undergrundsbane i 1995. Angrebet på World Trade Center »fik avantgardekomponisten Karl-Heinz Stockhausen til at udbryde, at angrebet 11. september var det største kunstværk i kosmos«(s.135) (sic!). I bogens sidste afsnit skriver Lars Qvortrup om »Mediernes og offentlighedens 11. september«(s.146) og Henning Pryds om »Fremtidens spøgelse – diskursiv formatering og reformatering«(s.169).

Lars Qvortrup mener, ligesom Jesper Zimmer Hansen, at mediernes funktion er at formatere virkeligheden, men »ikke, som man har troet, for derigennem at frembringe konsensus, dvs. offentlig mening i éntal, men for at frembringe en tematisk ramme for indbyrdes stridende offentlige meninger, dvs. en tematiseret dissensus«(s.148). Idet han henviser til Michel Serres begreb »quasi-objekter« taler han også om quasi-aktører og -relationer, som betegnelse for mediernes formatering af virkelighedens milliardvis af objekter, aktører og relationer. Medierne 'konstruerer' ikke en quasi-virkelighed, men formaterer virkeligheden, dvs. transformerer, forenkler og selekterer den, »fordi den kun derved bliver til at håndtere i dagligdagen.«(s.150). Via en række avisforsider fra den 11. september viser han konkrete eksempler på formateringer: katastrofen iscenesat som naturskønhed (bl.a. Information), den onde viljes handling, flugt, lidelse, forsvar og modangreb.

Henning Pryds rejser til slut en række eksistentielle spørgsmål og diskuterer mediernes funktion i udbredelsen af demokratiet og menneskerettighederne. Han skriver at: »De demokratiske forfatninger og værdier leverer i deres skelnen mellem privat og offentligt et tilstrækkeligt grundlag for, at borgerne i dissens kan frembringe inclusive solidariske samfund, der rækker ud over nationalstaternes grænser.«(s.179) Og lidt efter: »Det er primært gennem medierne, at vi erfarer og genkender andre mennesker som 'en af os' frem for som 'en af dem'.« Således toner bogen ud i en

forsigtigt optimistisk tro på massemediernes muligheder for at forandre verden til det bedre.

Det er en spændende antologi Lars Qvortrup har sammensat. Den belyser pressens behandling af 11. september ud fra en række forskellige synsvinkler, som tilsammen giver et nuanceret og sammensat billede af dækningen af terroraktionen. Ikke alle artikler er lige givende, men gennemgående holder bogen et højt niveau, der afspejler den nyeste forskning indenfor området.

Bjørn Gudmundsen
lektor ved Frederiksberg Gymnasium

Jacinda Read: *The New Avengers: Feminism, Femininity and the Rape-Revenge Cycle*. Manchester: Manchester University Press, 2000, 290 sider, \$ 24.95.

Sarah Projansky: *Watching Rape: Film and Television in postfeminism culture*. New York: New York University Press, 2001, 311 sider, \$ 18.50.

I sin bog om gyserfilmen, *Men, Women and Chainsaws: Gender in the Modern Horror Film* (1992), identificerede Carol Clover en gruppe hidtil oversete film, som hun kaldte *rape-revenge films*: En kvinde bliver voldtaget af én eller flere mænd i filmens første del og tager derefter hævn over dem i anden del. Temaet opstod i halvfjerdserne med film som *Deliverance* (1972) – én af de få hvor mænd voldtager mænd – *Lipstick* (1976) og den berygtede *I Spit on Your Grave* (1978), fortsatte op gennem firserne med bl.a. *Ms. 45* (1981) og *Extremities* (1986) og ebbede ud efter mainstreamfilmen *The Accused* (1988). Clover mente, at filmene henvendte sig til et mandligt publikum, der identificerede sig på tværs af deres køn med den kvindelige hovedperson; Clover kaldte det »cross-gender identification of the most extreme, corporeal sort« (154), når en mandlig tilskuer sætter sig i et kvindeligt voldtægtsoffers sted: »All viewers, male and female alike, will take Jennifer's part (...) Without that identification, the revenge phase of the drama can make no sense« (159). For det mandlige publikum er pointen på den ene side at få mulighed for at identificere sig med 'feminine' følelser som sårbarhed, angst og skrøbelighed, på den anden side at kunne